

سرمایه گذاری حلقه‌ی مفقوده در استفاده از منابع

صندوق توسعه ملی از منظر عدالت بین نسلی

پریسا سفاهن

کارشناسی ارشد مهندسی کشاورزی گرایش توسعه روستایی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان.

(خیابان گاندی جنوبی، نبش کوچه هفتم (شهید پالیزوانی)، پلاک ۲۵، صندوق توسعه ملی - تلفن همراه ۰۹۳۰۹۴۸۲۱۴۹ -)

آدرس ایمیل Pariasafahan1396@gmail.com

چکیده

امروزه، وجود منابع غنی نفتی و چالش‌های عمده اقتصادی در مسیر توسعه کشور، همواره نقش استفاده بهینه از این منابع را در نیل به توسعه پایدار به موضوعی مهم و مورد توجه تبدیل کرده است. در این میان، تفاوت اصلی صندوق توسعه ملی ایران با صندوق‌های موفق دنیا، چگونگی بهره‌گیری از منابع است. صندوق توسعه ملی منابع خود را به شکل اعطای تسهیلات ارزی و ریالی پرداخت کرده و در پروژه‌های خارجی و داخلی سرمایه‌گذاری نکرده است، این در حالی است که صندوق‌های موفق دنیا، همواره در پروژه‌های سودآور، سرمایه‌گذاری می‌کنند. بر این اساس، ضرورت دارد که برای صیانت از منابع، یک تغییر رویکرد در مأموریت صندوق توسعه ملی صورت گیرد. در این مقاله پس از تبیین مفاهیم مرتبط با صندوق توسعه ملی: سرمایه‌گذاری یا تسهیلات دهی؟ مباحث مرتبط با آن به تفصیل بیان خواهد شد. با توجه به اهمیت نقش صیانتی صندوق توسعه ملی برای ایجاد عدالت بین نسلی هر ساله باید منابع صندوق افزایش یابد و نتایج نشان می‌دهد رویکرد جدیدی که صندوق پیش گرفته در جهت هدفمند کردن مصارف بوده به طوری که با انضباط و قاعده‌گذاری مالی برای مصارف، از استراتژی ۲۰،۳۰،۵۰ استفاده شود، به این معنی که ۲۰ درصد از درآمدهای صندوق تثبیتی به منظور تأمین بودجه جاری کشور، ۳۰ درصد توسعه‌ای در بخش زیرساختی و عمرانی و در نهایت ۵۰ درصد صیانتی باشد. این سهم صیانتی لازم است به عنوان سرمایه‌گذاری مستقل در بخش‌های اقتصادی سودآور و پربازده مورد استفاده قرار گیرد. همچنین پژوهش حاضر، به روش توصیفی و با استفاده از مطالعات اسنادی، کتابخانه‌ای و اطلاعات صندوق توسعه ملی گردآوری شده است.

کلید واژه‌ها: صندوق ثروت ملی، سرمایه‌گذاری، تسهیلات و عدالت بین نسلی.

مقدمه:

کشورهایی که به استخراج و صادرات مواد اولیه تجدیدناپذیر از قبیل نفت، گاز و فلزات معدنی وابسته هستند، با یک بده-بستان بین درآمد کنونی و درآمدهای آینده روبه‌رو هستند. بنابراین در این کشورها نه تنها دولت‌ها با مسأله نحوه مدیریت نوسانات بودجه‌ای روبه‌رو هستند، بلکه با چالش عدالت بین‌نسلی نیز برخورد نموده‌اند، بدین معنا که نباید حق نسل آینده در بهره‌برداری از این منابع نادیده گرفته شود (آسفاها، ۱۳۹۸، ص. ۱۶). در این راستا، صندوق‌های ثروت ملی که عنوان‌های دیگری در همین معنا، نمونه‌ها و مصداق‌های فعال و در جریان در کشورهای گوناگون وجود دارد، در کنار اهدافی از قبیل کمک به تثبیت اقتصاد، انجام پس‌انداز بین‌نسلی و حفاظت از اقتصاد داخلی در برابر اثرات منفی احتمالی درآمدهای ناشی از منابع طبیعی، انجام سرمایه‌گذاری منابع مالی و کسب بازدهی بیشتر را دنبال می‌کنند. در این بین، ماهیت اصلی این صندوق‌ها، ایجاد عرصه‌های جدید فعالیت برای دولت‌ها و فراهم آوردن شرایط و زمینه‌ها برای ایفای نقش در عرصه بین‌المللی و بازارهای مالی با انجام سرمایه‌گذاری خارجی است (رضوی و رئوفی، ۱۳۸۹، ص. ۳۲).

صندوق‌های ثروت ملی در کشورهای نفت‌خیز جریان ورود درآمدهای حاصل از فروش نفت به بودجه دولت را محدود یا مسدود نموده و بخشی از درآمدهای نفتی به این صندوق‌ها واریز می‌شود و تلاش می‌شود این سرمایه‌ها به دارایی‌های مختلف مالی و فیزیکی تبدیل شده و با اعمال مدیریت ریسک و انتخاب پرتفوی مناسب قدرت خرید این منابع در مسیری بهینه قرار گرفته و حداکثر شود (دهقان منشادی، ۱۳۹۰، ص. ۱). بدون تردید، خطای تاریخی در هزینه‌کرد دلارهای نفتی در تاریخ اقتصادی ایران از آنجا نشأت می‌گیرد که گمان بر آن بوده و هست که نفت جزء دارایی‌های دولت است و دلارهای ناشی از فروش این طلای سیاه درآمد دولت بوده ولی واقعیت انکار ناشدنی این است که نفت جزء انفال است و از جنس ثروت در اختیار دولت، و دلارهای ناشی از فروش نفت و گاز آن هم به صورت خام فروشی را نباید درآمد قلمداد کرد. به همین دلیل اساسنامه صندوق توسعه ملی ایران درباره منابع و مصارف رویکرد تبدیل ثروت ناشی از فروش نفت و گاز به سرمایه را دنبال می‌کند و نافی رویکرد درآمدی است (جنت، ۱۳۹۱).

هدف از این تحقیق پاسخ به این سوال است که با توجه به تجربیات گذشته از عملکرد صندوق توسعه ملی که همانا صرفاً تأمین مالی طرح‌های اقتصادی در قالب اعطای تسهیلات است آیا ادامه این روند به صیانت از منابع برای نسل آینده می‌انجامد یا اینکه رویکردی جدید را برای صندوق باید متصور شد؟

مبانی نظری و پیشینه تجربی

واژه "صندوق توسعه ملی" برای اولین بار در سال ۲۰۰۵ توسط اندرو روزانوف^۱ در مقاله‌ای با عنوان "چه کسی دارای ثروت ملل است؟" مورد استفاده قرار گرفت. در حالی که صندوق‌های ثروت ملی به صورتی فراگیر از سال ۲۰۰۰ به بعد شروع به فعالیت نموده و گسترش یافته‌اند، اما اولین صندوق ثروت ملی متعلق به کشور کویت بوده است.

^۱ Andrew Rozanov

برای صندوق‌های ثروت ملی تعاریف متعددی بیان شده است که از آن جمله، تعریف کارگروه بین‌المللی برای صندوق‌های ثروت ملی (IWG) و یا گروه بین‌المللی صندوق‌های ثروت ملی (IFWF) می‌باشد. بر اساس این تعریف: صندوق‌های ثروت ملی، صندوق‌های سرمایه‌گذاری هستند که دارای هدف خاص یا مشخصی بوده و دارایی‌های در اختیار خود را در مجموعه‌ای از سرمایه‌گذاری‌های استراتژیک که شامل سرمایه‌گذاری به صورت دارایی‌های مالی خارجی است، تخصیص داده و اداره و نگهداری می‌کنند. از جمله محورهای برجسته در این تعریف میتوان به موارد زیر اشاره کرد:

- دارای هدف خاص و مشخص هستند؛
 - تملک و زمامداری آنها، برآمده از ارکان اصلی حکومت‌هاست؛
 - به توانمندی اقتصادی و توانمند ساختن ساختارها و بنیادهای پولی و مالی به جهت دستیابی به هدف‌های "اقتصاد کلان" توجه دارند؛
 - دارایی‌های در اختیار خود را در بسته‌هایی از سرمایه‌گذاری استراتژیک به کار می‌گیرند؛
- ذکر این نکته ضروری است که، این صندوق‌ها و در کشورهای مختلف، به لحاظ قوانین، اصول حقوقی و ساختارهای مدیریتی و نظارتی، متفاوت از یکدیگر هستند (حسینی و باستانی، ۱۳۹۱، ص. ۴۹). در ادامه به تشریح روند جهانی شدن، ماهیت صندوق‌های ثروت ملی و سرمایه‌گذاری خواهیم پرداخت.

❖ روند جهانی شدن، نقش دولت‌ها و جریان آزاد سرمایه

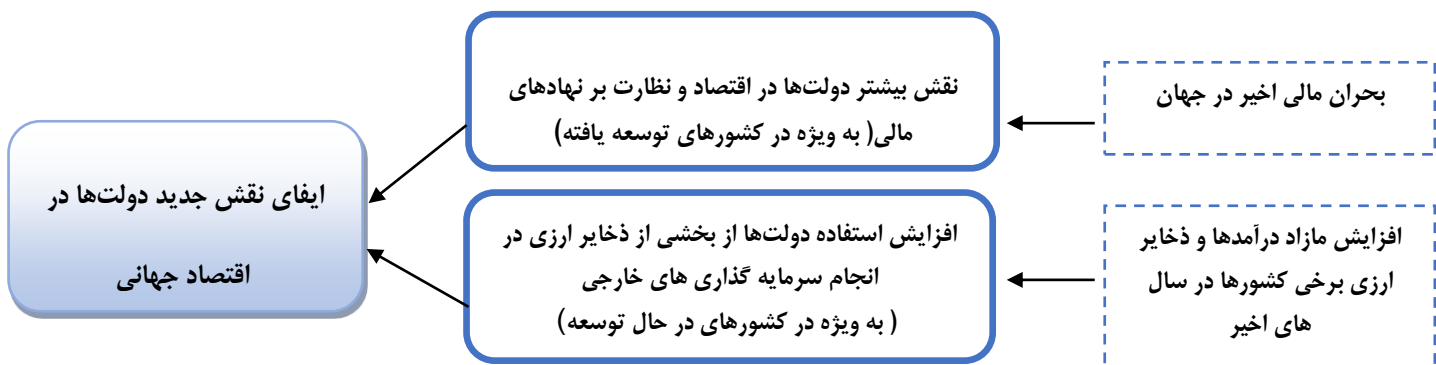
جهانی شدن پدیده‌ای چند بعدی است که آثار آن قابل تسری به فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، حقوقی، فرهنگی، نظامی و فناوری است و در اثر این تحولات بوده است که ساختارهای اقتصادی و سیاسی و مناسبات اجتماعی دستخوش تغییرات بنیادین شده‌اند (دادگر و ناجی میدان، ۱۳۸۲، ص. ۱۳۵). صندوق بین‌المللی پول جهانی شدن را رشد وابستگی متقابل اقتصادی کشورها در سراسر جهان از طریق افزایش حجم و تنوع مبادلات کالا و خدمات و جریان سرمایه در ماوراء مرزها و همچنین از طریق پخش گسترده‌تر و سریع‌تر تکنولوژی می‌داند (بهکیش، ۱۳۹۵). از این رو، برجسته‌ترین بعد جهانی شدن را می‌توان جهانی شدن اقتصاد دانست. یکی از پدیده‌های بسیار قابل توجه در دهه‌های اخیر، درهم آمیختگی و ادغام اقتصادهای ملی در گستره جهانی است و همانگونه که بیان شده آثار آن را می‌توان در افزایش مبادلات تجاری بین‌المللی، ادغام و ایجاد شرکت‌های چند ملیتی، جریان سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی^۲ و سرمایه‌گذاری پورتفوی خارجی^۳، و سایر موارد به روشنی مشاهده کرد (دادگر و ناجی میدان، ۱۳۸۲، ص. ۱۳۵).

^۱ Foreign Direct Investment (FDI)

^۲ Foreign Portfolio Investment (FPI)

از سویی دیگر، بررسی روند جهانی شدن و چگونگی تعیین جایگاه کشورهای مختلف در آن، بیانگر نقش کلیدی دولت‌ها در نحوه حضور در عرصه جهانی و نیز نوع برخورد و انعطاف‌پذیری آنها با تحولات و رخداد‌های جهانی است. افزایش مازاد درآمدها در دهه‌های اخیر، به ویژه در کشورهای نفت‌خیز و همچنین برخی کشورهای آسیای شرقی، منجر به افزایش ذخایر ارزی در این کشورها و نیز اندیشه به کارگیری بخشی از آن در راستای حمایت از اقتصاد داخلی و نیز به منظور انجام سرمایه‌گذاری مولد در خارج از کشور شده است. از این رو، بکارگیری بخشی از ذخایر ارزی به شکل سرمایه‌گذاری‌های خارجی، افزون بر کسب بازده در بلندمدت، به منزله ایفای نقش مؤثرتر دولت‌ها و یا حکومت‌ها در عرصه اقتصاد جهانی است که نتایج آن افزون بر اقتصاد داخلی بر سطح اقتصاد جهانی و در واقع بازارهای مالی جهان و کشورهای سرمایه‌پذیر تأثیرگذار خواهد بود (رضوی، ۱۳۹۴، ص. ۳۳). در شکل ۱ سیر تحول نقش دولت‌ها در اقتصاد جهانی نشان داده شده است.

شکل ۱: نمودار سیر تحول نقش دولت‌ها در اقتصاد جهانی

منبع: (رضوی، ۱۳۹۴، ص. ۳۳)

از سویی دیگر، بی‌تردید یکی از مهم‌ترین و مشهودترین تغییرات در روند جهانی شدن اقتصاد، تسهیل در جریان آزاد سرمایه و افزایش سرمایه‌گذاری‌های خارجی است. جریان آزاد سرمایه نقش مهمی در اقتصاد جهانی ایفا کرده و منجر به افزایش رقابت میان مناطق و کشور-های مختلف (از طریق مهیا کردن بسترهای مناسب در داخل کشورها مانند: خصوصی‌سازی، مقررات‌زدایی، آزادسازی و بهبود و اصلاح قوانین تجاری و مانند آنها)، به منظور جذب سرمایه‌ها می‌شود (کاستلی و اسکاسیویلانی، ۲۰۱۲).

خلاصه آنکه، جهانی شدن و گردش حجم بالای سرمایه و در نتیجه آن ایجاد و راهبری انواع نهادها و موسسات مالی، منجر به پیدایش عرصه‌های جدید فعالیت برای دولت‌ها شده است که از جمله مشهودترین آن ایفای نقش دولت‌ها در زمینه انجام انواع سرمایه‌گذاری‌های خارجی در کشورهای سرمایه‌پذیر و بازارهای مالی از طریق سازمان‌ها و نهادهای مالی متعلق به خود، به ویژه نهادهایی با عنوان صندوق-های ثروت ملی بوده است.

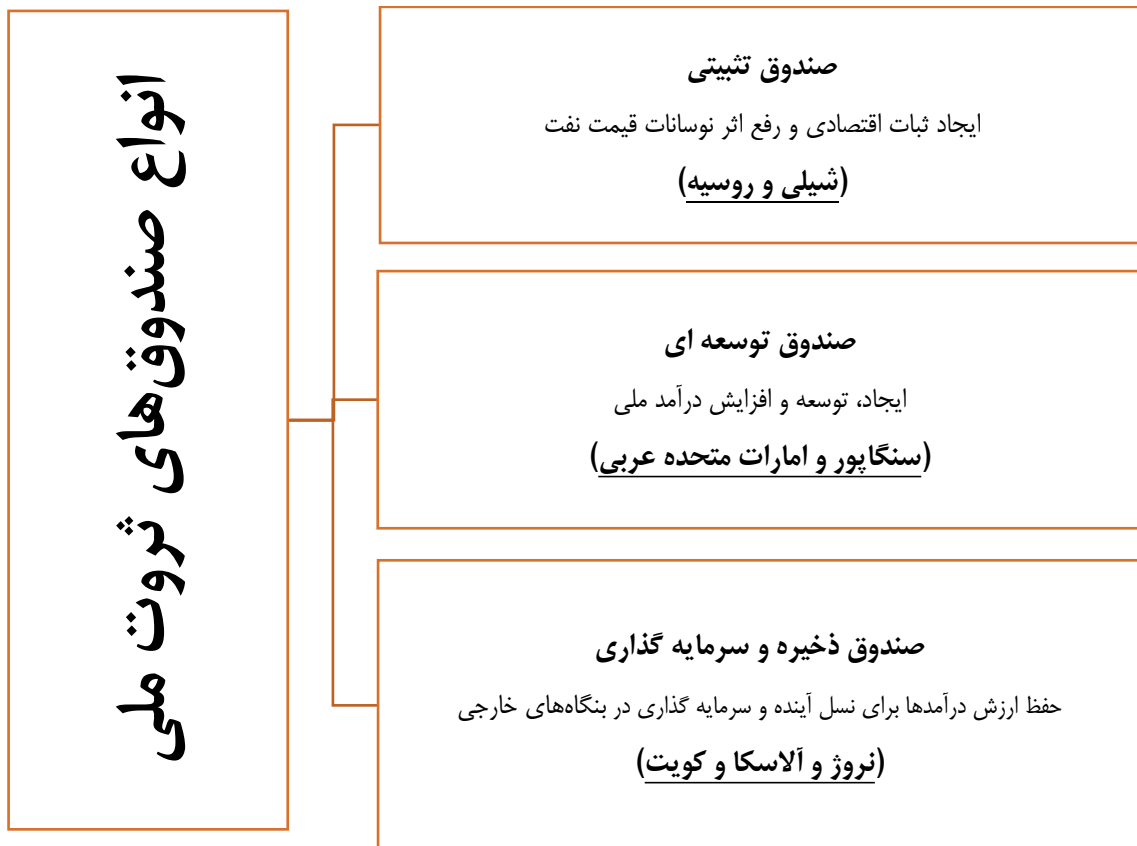
در ادامه به بررسی روند شکل‌گیری و ماهیت صندوق‌های ثروت ملی پرداخته خواهد شد.

❖ روند شکل‌گیری و ماهیت صندوق‌های ثروت ملی

بهبود وضعیت قیمت نفت و همچنین چشم‌انداز مثبت اقتصاد جهانی روند رو به رشد صندوق‌های ثروت ملی را میسر کرد. میزان دارایی تحت مدیریت آنها طی سال‌های اخیر رشد خوبی داشته است. علاوه بر افزایش دارایی‌های تحت مدیریت، تعداد این صندوق‌ها نیز افزایش داشته است. کشورهای دارای صندوق ثروت ملی دیدگاه خود را به این نهادهای مالی، به‌عنوان منابعی برای روز مبادا تغییر و آنها را فرصتی برای متنوع‌سازی درآمد کشور می‌دانند (پلیزولا، ۲۰۱۷).

صندوق‌های ثروت ملی (SWFs) طی دو دهه اخیر، به صورتی فراگیر شروع به فعالیت نموده و گسترش یافته اند. تثبیت اقتصادی، حمایت از اقتصاد داخلی و پس‌انداز بین‌نسلی از جمله مهمترین کارکردهای صندوق‌های ثروت ملی است. بر این اساس، در شکل ۲ انواع صندوق‌های ثروت ملی قابل مشاهده است.

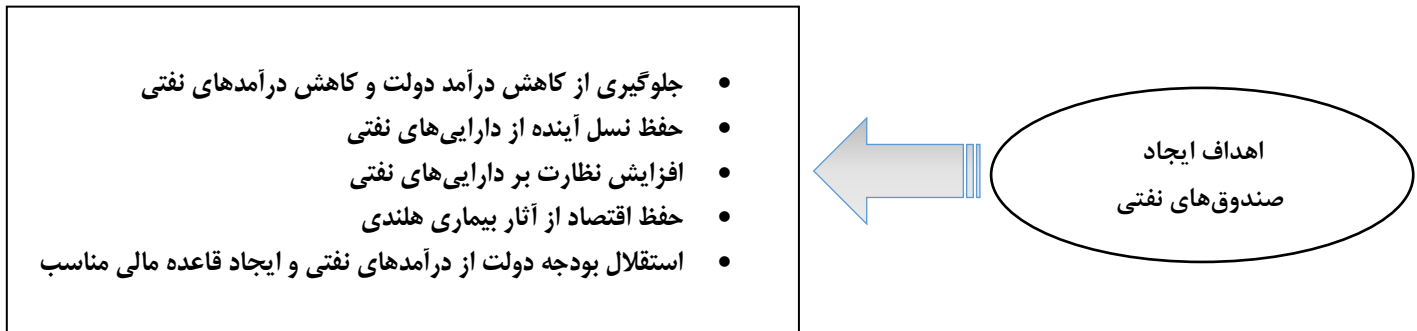
شکل ۲: انواع صندوق‌های ثروت ملی

منبع: گزارش معاونت سرمایه گذاری خارجی صندوق توسعه ملی، ۱۴۰۰

معمولا از اهداف مستقیم و غیرمستقیم صندوق‌های ثروت ملی به‌عنوان یکی از معیارهای مهم جهت دسته‌بندی و تعریف آنها استفاده میشود (چن، ۲۰۰۹). صندوق‌های ثروت ملی بر اساس اهداف شامل ۵ دسته تثبیت‌کننده، تأمین جبران، پس‌انداز، پیش‌گیرنده و استراتژیک می‌باشند (باسان، ۲۰۱۱). در شکل ۳ اهداف ایجاد صندوق‌های نفتی نشان داده شده است:

شکل ۳: اهداف ایجاد صندوق‌های نفتی

منبع: (همان)

با بررسی حول محور صندوق‌های ثروت ملی در دنیا، صندوق کویت با عنوان شناخته شده نهاد یا سازمان سرمایه‌گذاری کویت را می‌توان اولین صندوق ثروت ملی جهان دانست. صندوقی که نه تنها به پس‌انداز درآمدهای نفتی و ثبات اقتصادی کویت پرداخت بلکه با انجام سرمایه‌گذاری‌های مولد در بازارهای مالی رفته رفته به عنوان یکی از ارکان اصلی اقتصاد آن کشور تبدیل شد و از بدو تأسیس تاکنون نقش مهمی در اقتصاد کویت ایفا نموده است.

اطلاعات کامل این صندوق در جدول ۱ نشان داده شده است:

جدول ۱: اطلاعات صندوق سرمایه‌گذاری کویت

اسم: سازمان سرمایه‌گذاری کویت Kuwait Investment Authority (KIA)	سال تاسیس: ۱۹۵۳
جمع دارایی‌ها: ۶۹۲ میلیارد دلار	دفاتر صندوق: لندن، چین، آمریکا
رتبه در بین ۱۰۰ صندوق برتر دنیا: ۳	منبع: نفت
ماهیت: صندوق ذخیره ای	مالکیت: دولت کویت

منبع: (همان)

در این میان، صندوق بازنشستگی دولتی (Government Pension Fund Global) بزرگترین صندوق جهان بوده و از نظر شفافیت و رعایت اصول حکمرانی شرکتی در صدر صندوق‌های ثروت ملی جهان قرار می‌گیرد. این صندوق توانسته است در زمینه اصول رفتار حرفه‌ای (Ethics) نیز به نحو بسیار مطلوبی عمل نموده و به بهترین نحو از ثروت کشور نروژ صیانت نماید و به عنوان الگویی برای سایر صندوق‌های ثروت در نظر گرفته شود.

عمده درآمدهای این صندوق از محل مالیات بر شرکت‌های نفتی و دریافت حق الامتیاز اکتشاف نفت و سود حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها و نیز سود سهام شرکت نیمه‌دولتی استات اوپل است. برداشت بیش از ۴ درصد از صندوق ممنوع است و این برداشت دولت تنها از سود صندوق در هر سال خواهد بود و اصل موجودی دست نخورده باقی می‌ماند. در جدول ۲ اطلاعات درآمدی و منشأ و ماهیت این صندوق مشاهده می‌شود:

جدول ۲: اطلاعات صندوق بازنشستگی دولتی نروژ

سال تاسیس	ماهیت	منشأ	رتبه در بین ۱۰۰ صندوق برتر دنیا از لحاظ AUM	میزان دارایی
۱۹۹۰	صندوق تثبیت	نفت	۱	۱,۳۹۹ میلیارد دلار

منبع: (همان)

پس می‌توان گفت، امروزه اغلب کشورهای صادرکننده نفت و گاز از دو نوع عمده از دارایی‌های ملی برخوردار هستند: منابع نفت و گاز که در زیرزمین قرار دارد و صندوق‌های ثروت ملی که بر روی زمین قرار گرفته‌اند (برمرو همکاران، ۲۰۱۶). با گذر از صندوق‌های ثروت ملی در جهان، صندوق توسعه ملی ایران یک نهاد دولتی است که نقش صندوق ثروت ملی ایران را دارد. این صندوق، پس از تجربه ناموفق حساب ذخیره ارزی، بر اساس ماده ۸۴ قانون برنامه پنجم توسعه با هدف تبدیل بخشی از عواید ناشی از فروش نفت و گاز، میعانات گازی و فرآورده‌های نفتی به ثروت‌های ماندگار، مولد و سرمایه‌های زاینده اقتصادی و نیز حفظ سهم نسل‌های آینده از منابع نفت و گاز و فرآورده‌های نفتی تأسیس گردید (ویکی پدیا). دامنه فعالیت صندوق شامل: اعطای تسهیلات به بخش‌های خصوصی، تعاونی و بنگاه‌های اقتصادی متعلق به موسسات عمومی غیر دولتی در داخل کشور و اعطای تسهیلات خرید به طرف‌های خریدار کالا و خدمات ایرانی در بازارهای هدف صادراتی کشور، سرمایه‌گذاری در بازارهای پولی و مالی خارجی و اعطای تسهیلات به سرمایه‌گذاران خارجی به منظور جلب و حمایت از سرمایه‌گذاری در ایران می‌باشد (رحیمی، ۱۳۹۱، ص ۲۱).

در ادامه به بیان نحوه عملکرد گذشته و آینده صندوق توسعه ملی بیشتر خواهیم پرداخت.

❖ گسترش صندوق‌های ملی سرمایه‌گذاری و پس‌انداز

امروزه، افزون بر وقایع و تحولات جهانی، مباحث مختلفی پیرامون میزان مداخله و ایفای نقش دولت‌ها در امور اقتصادی مطرح شده و دیدگاه‌های گوناگونی در مکاتب اقتصادی مبنی بر تغییر و تعدیل نقش آنها در امور اقتصادی بیان شده است. در این راستا، ایجاد عرصه‌های جدید و نیز رخدادهای به وقوع پیوسته اخیر در سراسر جهان، شواهدی بر تحول در ایفای نقش دولت‌ها در امور اقتصادی و همچنین توانایی تاثیرگذاری آنها در اقتصاد جهانی بوده است (رضوی، ۱۳۹۴، ص. ۲۷)

به هر روی جدای از دیدگاه‌های پیرامون نقش دولت در اقتصاد، در عمل شاهد ظهور دولت‌ها در عرصه‌های جدید فعالیت، از جمله انجام سرمایه‌گذاری خارجی در کشورهای سرمایه‌پذیر و بازارهای مالی سراسر جهان هستیم؛ به گونه‌ای که این رویه نه تنها در بین کشورهای در حال توسعه نفت‌خیز و برخوردار از مازاد تجاری در حال افزایش بوده است، بلکه کشورهای توسعه یافته و صنعتی نیز به این امر مبادرت ورزیده و به آن توجه مبذول داشته‌اند. هر چند مدت‌هاست که سرمایه‌گذاری خارجی و فعالیت‌های مالی توسط نهادهای مختلف حکومتی انجام پذیرفته است، اما در سال‌های اخیر میزان و حجم ذخایر ارزی بکار گرفته شده توسط آنها در قالب نهادهایی با عنوان صندوق‌های ثروت ملی (Sovereign Wealth Fund)، جلوه‌ای جدید از افزایش فعالیت دولت‌ها در عرصه جهانی را آشکار کرده است. در واقع، از طریق راهبری اینگونه نهادهای مالی چند منظوره که انجام سرمایه‌گذاری خارجی یکی از وظایف اصلی آنهاست، بخشی از ذخایر ارزی کشورها به منظور کسب بازده در بلندمدت، در قالب انجام سرمایه‌گذاری جریان می‌یابد (همان).

❖ تبیین وضعیت صندوق توسعه ملی ایران در سند برنامه ششم توسعه

نظام تأمین منابع مالی بخش مهمی از نظام اقتصادی هر کشور است و عملکرد آن تأثیر قابل توجهی بر عملکرد کل اقتصاد دارد. این نظام شامل مجموعه‌ای از بازارها، نهادها و ابزارهای مالی و همچنین قوانین و مقررات است. در نظام تأمین مالی کشور صندوق توسعه ملی یکی از نهادهای اثرگذار می‌باشد که در برنامه پنجم توسعه با هدف سرمایه‌گذاری سهم‌فراآینده‌ای از درآمدهای حاصل از فروش نفت و گاز در فعالیت‌های زاینده و سودآور ملی و بین‌المللی و با بهره‌گیری از سرمایه‌های انسانی خلاق و توانمند ایرانی از طریق تأمین مالی پروژه‌های بخش خصوصی، تعاونی و بنگاه‌های اقتصادی متعلق به مؤسسات عمومی غیردولتی، به منظور تشکیل ثروتی ماندگار برای نسل‌های کنونی و آینده کشور، ایجاد گردید. شروع فعالیت صندوق توسعه ملی با مشکلات ناشی از مقابله قدرت‌های جهانی با فعالیت‌های صلح‌آمیز هسته‌ای ایران و در نتیجه اعمال تحریم‌های اقتصادی همراه بود، لذا تحقق اهداف صندوق به‌خصوص در ابعاد بین‌المللی با مشکلات جدی مواجه شد (گزارش سند صندوق توسعه ملی در برنامه ششم توسعه، ۱۴۰۰). در جدول ۳ اهداف کلی و راهبردها در سند برنامه ششم توسعه نشان داده شده است:

جدول ۳: اهداف کلی و راهبردها در سند برنامه ششم توسعه

<p>هدف کلی</p>	<ul style="list-style-type: none"> • تبدیل بخشی از منابع حاصل از صدور نفت و گاز به ثروت‌های زاینده و سرمایه‌گذاری‌های پایدار • حفظ سهم نسل‌های آینده از منابع نفتی و کمک به برقراری عدالت بین نسلی • تأمین مالی شرکت‌های خصوصی و تعاونی با رویکرد توسعه صادرات • جلب سرمایه‌گذاری خارجی از طریق اعطای تسهیلات به سرمایه‌گذاران خارجی • ارتقای شفافیت عملکرد صندوق
<p>راهبرد دستیابی به هدف کلی</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ایفای نقش فعال‌تر نهاد هیئت امنا در خصوص راهبری، تعیین سیاست‌ها و خط‌مشی‌های صندوق • ارتقای فعالیت‌های تحقیقاتی و مطالعاتی برای اتخاذ سیاست‌های کاربردی • افزایش سرمایه‌گذاری در بازارهای پولی و مالی خارجی • به‌کارگیری منابع صندوق توسعه ملی در تأمین مالی سرمایه‌گذاری‌های مولد با تأکید بر بخش خصوصی • استفاده از روش‌ها و استانداردهای جهانی و نظام‌های یکپارچه اطلاعاتی

منبع: همان

تاکنون مطالعات و پژوهش‌های متعددی در خصوص موضوع مقاله توسط نویسندگان و پژوهشگران حوزه اقتصادی انجام شده است که در ذیل به ۳ مورد از آنها اشاره شده است:

صیادی (۱۳۹۱) در پژوهشی تحت عنوان " بررسی استراتژی‌های سرمایه‌گذاری و مدیریت بهینه دارایی برخی از صندوق‌های موفق ثروت ملی جهان " نشان داد، اغلب صندوق‌های موفق در جهان در اتخاذ استراتژی‌های سرمایه‌گذاری خود به سرمایه‌گذاری کل یا بخش عمده- ای از دارایی‌های صندوق به خارج از کشور پرداخته‌اند. در تحقیقی دیگر توسط شادنام و همکاران (۱۳۹۱) با موضوع " خلق ثروت و توسعه ملی کشور از طریق صندوق‌های سرمایه‌گذاری در حوزه فناوری " نتایج نشان داد که نهادهای مالی باید نقش گسترده و ویژه‌ای را در راهبری و مدیریت شرکت‌ها بر عهده بگیرند و ریسک‌ها و منافع خود را با دیگر سرمایه‌گذاران تقسیم نمایند. همچنین در مقاله‌ی صالح و یافتیان (۱۳۹۱) با عنوان " اولویت‌های سرمایه‌گذاری در راستای توسعه پایدار و متوازن ایران "، اظهار داشتند که به منظور استفاده بهینه از منابع صندوق جهت جلوگیری از شوک‌های درآمدی بر بودجه، سرمایه‌گذاری‌های داخلی و یا خارجی باید صورت پذیرد و در آخر نیز با اولویت‌بندی نمودن سرمایه‌گذاری در بخش‌های اقتصادی، به استفاده بهینه از منابع صندوق برای نسل آینده تأکید کردند.

روش پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ روش شناسی از نوع روش‌های توصیفی است. همچنین اطلاعات مورد نیاز از طریق مطالعات اسنادی، کتابخانه‌ای و اطلاعات صندوق توسعه ملی گردآوری شده است.

یافته‌های پژوهش

یافته‌ها و مطالعات این پژوهش نشان می‌دهد، صندوق توسعه ملی از بدو تأسیس تاکنون رویکردی تسهیلات محور داشته است و خب در این بین طرح‌های متعددی را به صورت ارزی یا ریالی تأمین مالی نموده است اما در ادامه بیان خواهد شد که رویکرد گذشته چقدر توانسته به اهداف و مأموریت‌های اصلی صندوق جامه عمل ببوشاند و آیا ادامه این روند جایز است یا اینکه تغییر رویکردی جدید در قالب سرمایه-گذاری باید مدنظر قرار گیرد. خلاصه اینکه در این بخش دو رویکرد پیش روی صندوق توسعه ملی به تفصیل بررسی خواهد شد.

– رویکرد اول: تسهیلات دهی (رویکرد گذشته و حال صندوق توسعه ملی)

منابع صندوق توسعه ملی با رویکردهای تشویقی، تقویتی و حمایتی، منابع قابل توجهی را با نرخ‌های ترجیحی به صورت هدفمند به بخش‌های مختلف اقتصادی تزریق کرده است که خلاصه آن در جدول ۴ مشاهده می‌گردد:

جدول ۴: اعطای منابع صندوق توسعه ملی به تکیک بخش‌های اقتصادی

ردیف	بخش	توضیحات
۱	کشاورزی و گردشگری	نرخ سود تسهیلات ریالی بخش‌های آب و کشاورزی و گردشگری در مناطق برخوردار ۱۴ درصد و در مناطق غیر برخوردار ۱۰ درصد
۲	صنعت و معدن	نرخ سود تسهیلات ریالی بخش‌های صنعت و معدن و صنایع تبدیلی و تکمیلی در مناطق برخوردار ۱۶ درصد و در مناطق غیر برخوردار ۱۲ درصد
۳	نفت و گاز و پتروشیمی	نرخ سود تسهیلات ارزی برای بخش نفت، گاز و پتروشیمی ۶ درصد و سایر بخش‌ها ۳/۵ درصد
۴	دانش بنیان	کاهش نرخ سود تسهیلات ریالی دانش بنیان در بخش‌های آب و کشاورزی و گردشگری به ۱۰ درصد و در بخش‌های صنعت و معدن و صنایع تبدیلی و تکمیلی ۱۲ درصد
۵	صادرات محور	کاهش نرخ سود تسهیلات ریالی برای صادرکنندگان کالاهای صنعتی و کشاورزی به ۱۱ درصد
۶	ایثارگران	افزایش ۱ سال به مدت قراردادهای سپرده‌گذاری ریالی ویژه ایثارگران
۷	طرح‌های نیمه تمام	تسهیلات تکمیلی ریالی متناسب با پیشرفت پروژه‌ها جهت کمک به اتمام طرح‌های نیمه تمام
۸	تحریم‌ها	تسهیلات مجدد به طرح‌های ارزی و ریالی و تسهیل اعطای این تسهیلات با توجه به شرایط تحریم‌های ظالمانه
۹	حمل و نقل	شمول طرح‌های سرمایه‌گذاری بخش غیر دولتی در احداث و بهره برداری از حمل و نقل درون و برون شهری

برقراری مجدد گشایش اعتبار اسنادی داخلی ارزی به منظور تسهیل در انتقال ارز و استفاده از حداکثر توان تولیدی و حمایت از تولیدکنندگان داخلی	اعتبار اسنادی	۱۰
امهال اصل و فرع و بخشودگی وجه التزام برخی قراردادهای سپرده‌گذاری ارزی و ریالی که به دلیل شرایط موجود کشور از جمله کرونا	کرونا	۱۱

منبع: (گزارش معاونت بانکی و اعتباری صندوق توسعه ملی، ۱۴۰۰)

توجه به این نکته ضروری است که، بیشترین منابع ارزی صندوق توسعه ملی به بخش‌های نفت، گاز، پالایشگاه و پتروشیمی اختصاص یافته است؛ چنانکه از مجموع ۴۰ میلیارد دلار منابع ارزی صندوق به ۲۶/۵ میلیارد دلار به این بخش هدایت شده است. برخی از طرح‌های برجسته در این حوزه در شکل ۴ نشان داده شده است:

شکل ۴: برخی از طرح‌های برجسته در بخش‌های نفت، گاز، پالایشگاه و پتروشیمی

<ul style="list-style-type: none"> • طرح‌های شرکت توسعه نفت و گاز صبای کنگان به مبلغ ۴ میلیارد دلار • شرکت بید بلند خلیج فارس به مبلغ ۲/۲ میلیارد دلار • شرکت مهندسی و ساختمان صنایع نفت به مبلغ ۲/۱۸ میلیارد دلار • نفت و گاز پترو سینا آریا به مبلغ ۲/۱۷ میلیارد دلار • توسعه نفت و گاز صبا ارونند به مبلغ ۲ میلیارد دلار • مدیریت طرح‌های صنعتی نفتانیر به مبلغ ۹۲۵ میلیون دلار • نفت ستاره خلیج فارس به مبلغ ۸۱۰ میلیون دلار 	<p>برخی طرح‌های برجسته بخش‌های نفت، گاز، پالایشگاه و پتروشیمی</p>
---	---

منبع: (همان)

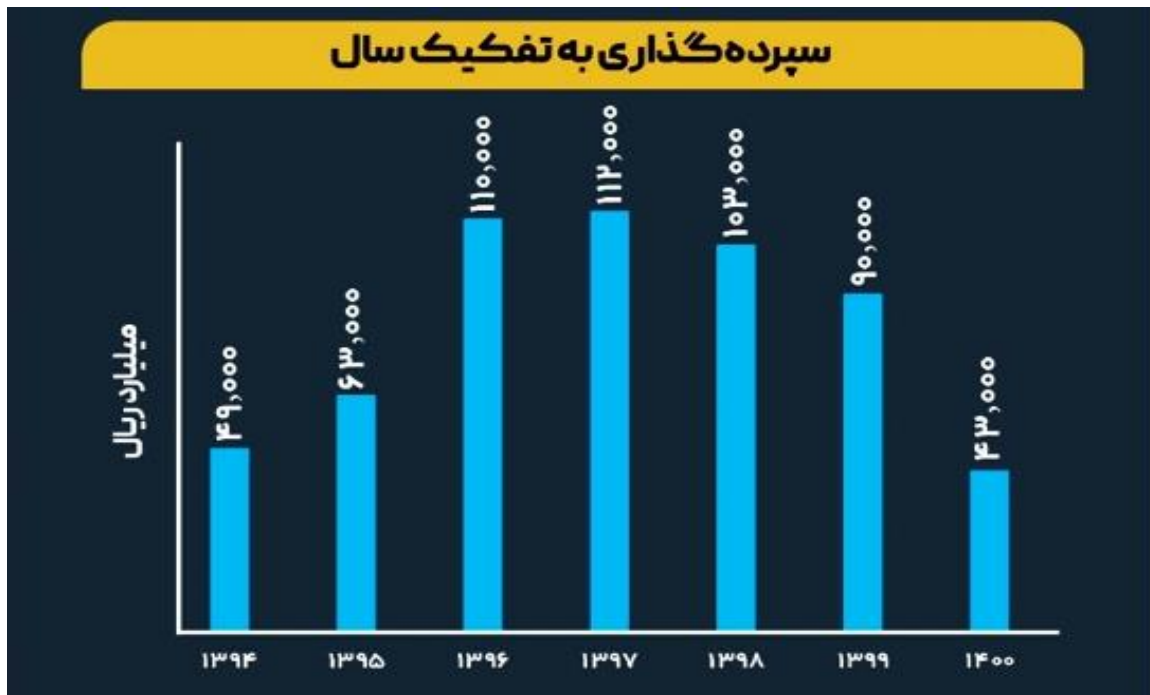
به گزارش معاونت بانکی و اعتباری صندوق توسعه ملی در سال ۱۴۰۰، ۹ مورد از تأمین مالی بنیادی که توسط صندوق توسعه ملی صورت پذیرفته است شامل:

- ۱۲/۷ میلیارد دلار تأمین مالی ارزی طرح‌های ملی آب و خاک
- ۴ میلیارد دلار تأمین مالی کالاهای اساسی و ذخیره‌سازی کالاهای راهبردی
- ۱ میلیارد دلار تأمین سهم ۲۰ درصدی دولت در ایجاد اشتغال موضوع تبصره (۱۸) قانون بودجه ۱۳۹۷
- ۴۲۸ میلیون دلار پرداخت به سیل‌زدگان سال ۱۳۹۸
- ۱۷۰ میلیون دلار پرداخت تسهیلات پروژه احداث راه‌آهن چابهار- زاهدان
- ۳۰۰ میلیون دلار پرداخت تسهیلات تکلیفی به وزارت نفت (سکوهای نفت و گاز)

- ۱ میلیارد یورو تأمین مالی ارزی منابع مورد نیاز مبارزه با ویروس کرونا
- ۵۶۹ میلیون دلار پرداخت تسهیلات بیمه سلامت
- ۱/۵ میلیارد دلار تأمین مالی اجرای قانون حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری

شایان ذکر است، به منظور تحقق اهداف سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به صندوق توسعه ملی اجازه داده شده است معادل ریالی ۱/۵ میلیارد دلار از منابع صندوق را به صورت قرض الحسنه نزد موسسات مالی تعیین شده، در این قانون سپرده‌گذاری کند تا این منابع صرف اعطای تسهیلات به اشخاص حقیقی و حقوقی غیردولتی، برای ایجاد اشتغال در روستاها و شهرهای زیر ده هزار نفر جمعیت واقع در مناطق مرزی و عشایری شود (پرتال صندوق توسعه ملی، ۱۴۰۰). مطابق شکل ۵ صندوق توسعه ملی طی سال‌های ۱۳۹۴ تا ۱۴۰۰ مبلغ ۵۷۱ هزار میلیارد ریال در بانک‌های عامل سپرده‌گذاری کرده است.

شکل ۵: سپرده‌گذاری در بانک‌های عامل به تفکیک سال (۱۳۹۴-۱۴۰۰)

منبع: گزارش معاونت بانکی و اعتباری صندوق توسعه ملی، ۱۴۰۰

در شکل ۶، سپرده‌گذاری در بانک‌های عامل به تفکیک موضوع (۱۳۹۴-۱۴۰۰) نشان داده شده است.

شکل ۶: سپرده گذاری در بانک های عامل به تفکیک موضوع (۱۳۹۴-۱۴۰۰)

منبع: گزارش معاونت بانکی و اعتباری صندوق توسعه ملی، ۱۴۰۰

همانطور که در جدول آمده است، بیش از نیمی از منابع ریالی صندوق توسعه ملی به مبلغ ۳۲۳ هزار میلیارد ریال و فراتر از یک چهارم منابع ارزی صندوق به بخش صنعت و معدن هدایت شده است تا شاهد توسعه زیر ساختها، بهره‌وری و خلق ارزش در این دو بخش باشیم. همچنین، توسعه گردشگری به عنوان حوزه‌ای اشتغال‌زا و صنعتی آینده‌دار در سبد هدایت منابع صندوق توسعه ملی جای داشته و به همین رو ۳۴ میلیارد ریال و یک میلیارد دلار از منابع صندوق به این طرح‌ها اختصاص یافته است. در جدول ۵ منابع ریالی صندوق توسعه ملی به تفکیک بخش اقتصادی آمده است:

جدول ۵: منابع ریالی صندوق توسعه ملی به تفکیک بخش اقتصادی

بخش اقتصادی								منابع ریالی صندوق
صنایع تبدیلی و تکمیلی		گردشگری		کشاورزی		صنعت و معدن		
مبلغ	تعداد طرح	مبلغ	تعداد طرح	مبلغ	تعداد طرح	مبلغ	تعداد طرح	
۵۹,۰۰۰	۱۵,۰۰۰	۳۴,۰۰۰	۶,۰۰۰	۲۲۱,۰۰۰	۲۰۲,۰۰۰	۳۲۳,۰۰۰	۴۵,۰۰۰	

مبالغ به (میلیارد ریال)

منبع: گزارش معاونت بانکی و اعتباری صندوق توسعه ملی، ۱۴۰۰

از سویی دیگر، به گزارش معاونت بانکی و اعتباری صندوق توسعه ملی، ۲۳۱ هزار میلیارد از منابع ریالی و یک میلیارد دلار از منابع ارزی صندوق به بخش کشاورزی هدایت شده است تا ضمن فراهم آوردن زیرساخت‌های تحقق توسعه پایدار در بخش، امنیت غذایی را به مردم ایران هدیه کند. در مجموع می‌توان گفت، صندوق توسعه ملی در هیچ طرحی به صورت مستقیم تسهیلات‌دهی نکرده و این موارد از طریق بانک‌ها صورت می‌گیرد، تا در صورت عدم بازپرداخت تسهیلات از سوی مشتری، این ریسک بر دوش بانک‌ها باشد. اما در عمل اکثر بانک‌ها به این وظیفه عمل نکردند، در نتیجه، صندوق با مشکل بازپرداخت تسهیلات روبه‌رو شده است.

در ادامه به این مهم خواهیم پرداخت که صندوق همانند گذشته صرفاً به اعطای تسهیلات پردازد یا سرمایه‌گذاری را به عنوان راهکاری جدید امتحان کند.

رویکرد دوم: سرمایه‌گذاری (رویکرد جدید صندوق توسعه ملی در دولت سیزدهم)

منابعی که به حساب صندوق توسعه ملی واریز می‌شوند در واقع پولی است که دولت برای نسل‌های آینده به قلم آنها واریز می‌کند و از این رو صیانت از منابع این صندوق یک ضرورت راهبردی محسوب می‌شود (ترومن، ۲۰۰۸). با تأسیس صندوق توسعه ملی سوال اساسی آن است که چه تضمینی وجود دارد تا این صندوق به سرنوشت حساب ذخیره ارزی دچار نشود؟ اهمیت پاسخ به این سوال زمانی بیشتر می‌شود که شاخص‌های کلان کشور نشان می‌دهد در عمل تغییری در الگوی رفتاری دولت، ساختار بودجه و روند فزاینده وابستگی به درآمدها ایجاد نشده است. در چنین شرایطی طبیعی است صندوق نتواند گردآورنده و حافظ پس‌اندازهای ارزی کشور برای نسل‌های فعلی و آتی باشد (نادعلی، ۱۳۹۱، ص ۳). حال این سوال مطرح است که:

صندوق توسعه ملی در چه مسیری حرکت کند تا ضمن حفظ منافع نسل‌های آینده به اهداف اولیه تصریح شده در اساسنامه آن برسد؟

طبق اساسنامه صندوق، هیأت عامل نباید منابعی در اختیار دولت قرار دهد، اما در سال‌های گذشته با مجوز یا تصمیم هیأت امنای صندوق و یا مراجع بالادستی منابع خارج از مقررات در اختیار دولت قرار گرفته است به گونه‌ای که ظاهراً صندوق آخرین محل برای پرداخت طلب‌های دولت است. اخیراً صندوق اعلام نموده است که آنچه از منابع توسط دولت برداشت شده است باید در قالب تسهیلات عودت داده شود) گزارش روابط عمومی صندوق توسعه ملی، ۱۴۰۰).

در دولت سیزدهم و البته دوره جدید هیأت عامل، هم‌راستایی، هم‌افزایی و هماهنگی با سیاست‌های اقتصادی دولت در مسیر کنترل تورم و دستیابی به رشد پایدار، نخستین هدف صندوق توسعه ملی در دوره‌ی جدید کاری عنوان شده است. در این راستا، از آنجا که صندوق متعلق به ملت ایران است باید با یک برنامه‌ی منسجم و با همکاری سایر ارکان دولت به تمامی اهداف خود در این دوره دست یابد و ضمن صیانت از منابع، مطابق با طرح آمایش سرزمین حرکت کند. در وهله‌ی نخست، تسهیم منابع صندوق به تثبیتی، توسعه‌ای و صیانتی، امری ضروری است و قرارگرفتن صندوق توسعه ملی در یکی از دسته بندی‌های ذکر شده یکی از چالش‌های پیش روی است، چرا که باید به

طور دقیق مشخص شود؛ چه سهمی از منابع باید در این دسته بندی‌ها صرف شود. عملکرد صندوق نشان می‌دهد، تاکنون منابع صندوق بیشتر در بخش تثبیتی (بخش بودجه‌ای) و توسعه‌ای (بخش عمرانی) هزینه شده و کمتر در بخش صیانتی بوده است. با توجه به آنچه گفته شد، توجه به صیانت از منابع ملی برای نسل آینده در چارچوب عدالت بین‌نسلی بسیار مورد توجه قرار گرفته است. به گونه‌ای که شاهد تلاش برای اصلاح اساسنامه صندوق و تغییر روند استفاده از منابع آن از سوی هیأت عامل هستیم. با این وصف، نباید این موضوع را فراموش کنیم که هر ساله باید منابع صندوق توسعه ملی افزایش یابد و خارج از این انحراف از مأموریت‌هاست. رویکرد جدیدی که صندوق پیش گرفته در جهت هدفمند کردن مصارف بوده به طوری که با انضباط و قاعده‌گذاری مالی برای مصارف، از استراتژی ۲۰،۳۰،۵۰ استفاده شود، به این معنی که ۲۰ درصد از درآمدهای صندوق تثبیتی به منظور تأمین بودجه جاری کشور، ۳۰ درصد توسعه‌ای در بخش زیرساختی و عمرانی و در نهایت ۵۰ درصد صیانتی باشد. این سهم صیانتی لازم است به عنوان سرمایه‌گذاری مستقل در بخش‌های اقتصادی سودآور و پربازده مورد استفاده قرار گیرد.

اگر بودجه برای ۸۵ میلیون نفر است، باید توجه داشت که منابع صندوق برای نسل‌های آینده پیش‌بینی شده است. مزیت سهم بندی در این است که به طور مثال با اتمام ۲۰ درصد منابع اختصاص یافته به نیازهای تثبیتی دولت، دیگر انتظاری از صرف منابع بخش‌های دیگر برای نیازهای تثبیتی نمی‌تواند معنادار باشد. حتی می‌توان با تغییر عنوان صندوق توسعه ملی به **صندوق ثروت آینده** زمینه تحقق این مهم را تسهیل نمود.

در ادامه، با توجه به اهمیت شکل‌گیری مفهوم صندوق توسعه به عنوان ثروت برای نسل‌های آینده خطوط کلی و راهبردهای تحقق آن در ۶ اصل اساسی برای دوره جدید مدیریت صندوق در جدول ۶ نشان داده شده است.

جدول ۶: خطوط کلی و راهبردهای صندوق توسعه ملی در دولت سیزدهم

تنوع بخشی به منابع ورودی (انفال به‌ویژه معادن)	خطوط کلی و راهبردها
مدیریت مؤثر ریسک، تقویت نظارت بر تسهیلات اعطایی و پیگیری وصول مطالبات	
صیانت از منابع صندوق (شامل عدم تبدیل ارز به ریال، بازپرداخت ارزی، مدیریت حساب‌ها)	
انضباط و قاعده‌گذاری مالی برای مصارف صندوق، تسهیم منابع صندوق به:	
- تثبیتی	
- توسعه‌ای	
- صیانتی	
سرمایه‌گذاری خارجی و حضور مؤثر در بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی (ایجاد صندوق‌های مشترک از جمله صندوق اکو)	
هم راستایی، هم افزایی و هماهنگی با سیاست‌های اقتصادی دولت در مسیر کنترل تورم و دستیابی به رشد پایدار	

منبع: گزارش روابط عمومی صندوق توسعه ملی، ۱۴۰۰

اما به طور کلی می‌توان گفت، برای ارتقا جایگاه صندوق توسعه ملی کشور و اتخاذ استراتژی‌های مناسب سرمایه‌گذاری می‌توان از تجارب صندوق‌های موفق جهان مانند نروژ، امارات متحده عربی، سنگاپور و... استفاده نمود. پرهیز از تصمیم‌های شتابزده و مبتنی بر مصلحت سنجی، شفافیت در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های صندوق و نظارت دقیق بر فعالیت صندوق و پایبندی به اساسنامه مصوب می‌تواند در این راستا حائز اهمیت باشد (صیادی، ۱۳۹۱، ص. ۲۱۱).

❖ سرمایه‌گذاری: از ایده تا عمل

سیاست‌ها، اهداف، تخصیص دارایی و میزان پذیرش ریسک و تعهدات، موضوعاتی است که در سرمایه‌گذاری صندوق‌های ثروت ملی باید مورد بررسی قرار بگیرد. سیاست‌های سرمایه‌گذاری شامل الزامات و رهنمودهای سرمایه‌گذاری، اهداف بیان‌کننده شاخص‌ها و معیارهایی قابل اکتساب در سرمایه‌گذاری است. تخصیص دارایی سبد سرمایه‌گذاری می‌تواند از دارایی‌های مختلف مثل سبد سهام، اوراق قرضه و وجوه نقد، تشکیل شود. هدف تخصیص دارایی، کاهش ریسک به وسیله متنوع‌سازی است و میزان پذیرش ریسک به مقدار و نوع ریسکی قابل‌پذیرش از سوی صندوق‌ها با توجه به اهداف، اشاره دارد (کاستلی و کاسیویالنی، ۲۰۱۵). به گزارش روابط عمومی صندوق توسعه ملی در طول سال‌های گذشته ۳۱۸ طرح از محل قراردادهای عاملیت ارزی صندوق تأمین مالی شده است که با توجه به مشکلات داخلی و خارجی از جمله شرایط تحریم، محدودیت‌های قیمت‌گذاری و ممنوعیت صادرات، ۴۰۰ مرتبه برای ۲۰۰ طرح امهال صورت گرفته است و صندوق هنوز موفق به وصول مطالبات خود از این محل نشده است (پرتال صندوق توسعه ملی، ۱۴۰۰).

به نظر می‌رسد در شرایط تورمی حاکم، در جهت حفظ ارزش دارایی‌های صندوق بهتر است در کنار استمرار اعطای تسهیلات آن هم در چارچوب سهم‌بندی ذکر شده، صندوق توسعه ملی به سرمایه‌گذاری روی بیاورد. از آنجا که ورود صندوق به بخش سرمایه‌گذاری بسیار پیچیده بوده و این امر نیازمند ورود نهادهای تخصصی و کارشناسی بیشتر برای برآورد میزان دقیق سرمایه‌گذاری و بازدهی و برگشت آن به صندوق است. بنابراین صندوق نیازمند بهره‌گیری از مشاورین متخصص، کارشناسان مجرب و اخذ مجوزهای لازم از مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، مجلس شورای اسلامی و هیأت امانا است. در این مسیر ایده‌هایی که می‌توان در مسیر عملی کردن این مهم پیشنهاد نمود شامل موارد ذیل است:

در بخش **سرمایه‌گذاری داخلی** توجه به این مطلب ضروری است که، موضوع ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی و نرخ بازده آنها و ریسک‌های که در سرمایه‌گذاری در این بخش‌ها می‌تواند به صندوق توسعه ملی تحمیل شود مورد بررسی دقیقی قرار گیرد؛ به عنوان مثال: صندوق می‌تواند به جای اعطای تسهیلات در حوزه نفت، گاز، در طرح‌های نفتی با بازده مناسب اقتصادی مشارکت کند. همچنین سرمایه‌گذاری به عنوان سهام دار جهت ورود به بازار بورس نیز یکی از راه‌های دیگر در این حوزه می‌باشد.

یکی از مواردی که می‌توان در بخش **سرمایه‌گذاری خارجی** عنوان کرد آن است که، دارایی‌های ایران، در برخی کشورها مانند: چین، عراق، کره جنوبی و... به دلیل تحریم‌ها بلوکه شده‌اند، شاید بتوان با بررسی بیشتر حول این مسأله؛ دارایی‌های یاد شده را (البته آن بخشی که مربوط به صندوق توسعه ملی می‌باشد) به عنوان سپرده تلقی کرد و سود حاصل را در مسیر سرمایه‌گذاری چه در همان کشور یا در

کشورهای دیگر استفاده نمود و از عایدات به دست آمده کیک اقتصادی کشور را بزرگتر کرد. همچنین افزایش سرمایه گذاری خارجی و حضور مؤثر در بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی از طریق ایجاد صندوق‌های مشترک از جمله صندوق اکو نسز می‌تواند مسیر رسیدن به هدف سرمایه‌گذاری خارجی را هموار نماید.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

مفهوم جدیدی که در دنیای اقتصاد توجه بسیاری را به خود جلب کرده است مفهوم صندوق ثروت ملی است. این صندوق‌ها با اهداف گوناگون از جمله انتقال سرمایه به نسل‌های بعدی و ثبات اقتصادی تشکیل شده‌اند و دارای فواید متعددی در تمام بخش و سطوح کشور هستند. در ایران این مفهوم با نام صندوق توسعه ملی در راستای برنامه پنجم توسعه تشکیل شده است. فعالیت صندوق توسعه ملی ایران در نوع و کلاس صندوق‌های ثروت ملی، فعالیت در عرصه جهانی و به مفهوم دیگر فعالیتی در "جهان توسعه" است. بنیاد اصلی این حضور، تلاش برای هم‌راستایی و هم‌عرضی ثروت ملی با مسیرهای ارزشی توسعه در سطح بین‌المللی است.

در این میان به کارگیری دارایی‌های صندوق و نیز برداشت و تخصیص از آن می‌بایست بر اساس اصول مدون و ضوابط بین‌نسلی باشد. هدف اکثر صندوق‌های ثروت ملی حداکثر کردن سود صندوق با پذیرش ریسک بهینه است تا بتواند با تخصیص‌های درست، رشد و توسعه اقتصادی کشور را به صورت پایدار فراهم سازند. از این منظر، مالکیت صندوق‌های ثروت ملی متعلق به همه نسل‌های یک کشور است. از سال‌های اخیر با نگاه بودجه‌ای که به صندوق شده است بخش اعظم منابع آن صرف اعطای تسهیلات به طرح‌ها و پروژه‌های اقتصادی شده که همواره دغدغه وصول مطالبات صندوق معضل همیشگی شده است و متأسفانه بعد صیانتی آن مقفول مانده است.

پس با توجه به مواردی که گفته شد نتیجتاً در میابیم که، نگاه به منابع صندوق نباید همانند تثبیتی و یا توسعه‌ای همچون بودجه جاری و عمرانی باشد. بلکه باید به عنوان پشتیبان بخش تولیدی و خصوصی عمل کرده و مجدد به صندوق بازگردد؛ به گونه‌ای که بتدریج منابع صندوق فزونی یافته و بتواند در شرایطی که منابع خدادای نفت و گاز به اتمام می‌رسد، عهده‌دار وظایف سنگین حکمرانی کشور باشد. یکی از راه‌های گذر از وضع موجود استفاده از منابع صندوق در جهت سرمایه‌گذاری در طرح‌ها و مگا پروژه‌ها برای تبیین بعد صیانتی صندوق توسعه ملی است.

باید با استفاده از برنامه‌ریزی پویا مدلی طراحی شود و از طریق آن سهم بهینه پس‌انداز، سرمایه‌گذاری و مصرف مشخص شود. لازم است قواعد و انضباط مالی مطابق با اصول سانتیاگو در صندوق توسعه ملی پیاده‌سازی گردد. از آنجایی که همواره صندوق‌های ثروت ملی با فشارهای سیاسی برای برداشت منابع و تعیین مصارفی خاص در بودجه‌های سنواتی مواجه بوده‌اند. اما، با اصلاح قوانین و ساختار قانونی صندوق، جلوی دخالت دولت در تعیین مصارف را می‌توان گرفت.

از این‌رو، حضور صندوق در بازارهای سرمایه‌گذاری خارجی؛ از طریق سرمایه‌گذاری اموال بلوکه شده در بخش‌های مختلف اقتصادی کشورهایی مانند، کره جنوبی، چین و... امری ضروری است و در این بین، ارتقا جایگاه صندوق توسعه ملی در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی

باید مورد توجه قرار گیرد. همچنین، طیف گسترده‌ای از منابع طبیعی در کشور اعم از زغال سنگ، کروم، مس، سنگ آهن، سرب، منگنز، روی و گوگرد وجود دارد که جزو سرمایه‌های مردم بوده و با توجه به سیاست اصلی تأسیس صندوق توسعه ملی، مبنی بر حفظ سهم آیندگان از منابع طبیعی، با ورود این منابع در کنار نفت و گاز طبیعی، شاهد افزایش منابع صندوق و شکوفایی اقتصاد کشور خواهیم بود. با این وصف صندوق توسعه ملی باید به دنبال تنوع بخشی به منابع ورودی خود بوده و از طریق ورود آنفال به ویژه معادن منابع خود را گسترش دهد.

اما، با توجه به اهمیت مواردی که ذکر شد پیشنهادات زیر جهت کارآمدی هر چه بهتر صندوق توسعه ملی در راستای رسیدن به اهداف و مأموریت‌های اصلی خود، ارائه می‌گردد:

- عدم تبدیل ارز به ریال
- تلاش برای بازپرداخت ارزی
- مدیریت حساب‌هایی که صندوق نزد بانک مرکزی دارد
- افزایش سرمایه گذاری خارجی و حضور مؤثر در بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی از طریق ایجاد صندوق‌های مشترک از جمله صندوق اگو
- مشارکت در سرمایه‌گذاری در حوزه نفت و گاز به جای اعطای تسهیلات
- ورود در بازار سهام و بورس از طریق مشارکت در سرمایه‌گذاری
- با بررسی بیشتر حول موضوع پول‌های بلوکه شده ایران در کشورهایمانند: عراق، کره جنوبی و.. بتوان با سپرده تلقی کردن آنها و دریافت سود در آن کشورها یا کشورهای دیگر سرمایه‌گذاری نمود.
- تنوع بخشی به منابع ورودی از طریق ورود آنفال به ویژه معادن

منابع

- آسفاها، ساموئل. ۱۳۹۸. ثمرات صندوق‌های ذخیره درآمد منابع طبیعی در جهت دستیابی به ثبات مالی و عدالت بین‌نسلی. ترجمه عزیزنژاد و همکاران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات اقتصادی، گزارش شماره ۱۰۵۱۸، ص ۱۶.
- بهکیش، محمد مهدی. ۱۳۹۵. کتاب اقتصاد ایران در بستر جهانی شدن. انتشارات نشر نی.
- پرتال صندوق توسعه ملی، www.ndf.ir
- جنت، محمدصادق. ۱۳۹۱. چالش‌های درآمدهای نفتی در اقتصاد ایران. پایگاه کتاب قم.

- حسینی، سید مهدی، باستانی، علیرضا. ۱۳۹۱. صندوق‌های ثروت ملی موفق (الگوها و رفتارها). همایش ثروت ملی، توسعه پایدار، صندوق توسعه ملی، آذرماه، ص ۴۹.
- دادگر، یدالله، ناجی میدان، علی اکبر، ۱۳۸۲. "شاخص‌های جهانی شدن اقتصاد و موقعیت ایران"، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۲۹، زمستان ۱۳۸۲، ص ۱۳۵.
- دهقان منشادی، محمد. ۱۳۹۰. بررسی استراتژی صندوق توسعه ملی در تامین مالی فرصت‌های سرمایه‌گذاری کشور. چهارمین کنفرانس توسعه نظام تامین مالی در ایران، تهران، ص ۱، <https://civilica.com/doc/۱۴۴۴۳۶>.
- رحیمی، منصورعلی. ۱۳۹۱. گزارشگری مالی مناسب، یک ضرورت برای جهانی شدن صندوق توسعه ملی. همایش ثروت ملی، توسعه پایدار، صندوق توسعه ملی، آذرماه، ص ۲۱.
- رضوی، مهدی، رئوفی، حمیدرضا. ۱۳۸۹. صندوق‌های ثروت ملی ابزار نوین حکومتی در انجام سرمایه‌گذاری خارجی. انتشارات پژوهشکده امور اقتصادی، ص ۳۲.
- رضوی، مهدی. ۱۳۹۴. صندوق توسعه ملی ایران: از نظریه تا برنامه‌ریزی. انتشارات نشر تهران: موسسه عالی آموزش بانکداری ایران، ص ۳۳.
- همان، ص ۲۷.
- شادانام، مژده، بحرینی، محمدعلی، شادانام، محمدرضا. ۱۳۹۱. خلق ثروت و توسعه ملی کشور از طریق صندوق‌های سرمایه‌گذاری در حوزه فناوری. همایش ثروت ملی، توسعه پایدار، صندوق توسعه ملی، آذرماه، ص ۴۸۲.
- صیادی، محمد. ۱۳۹۱. بررسی استراتژی‌های سرمایه‌گذاری و مدیریت بهینه دارایی برخی از صندوق‌های موفق ثروت ملی جهان. همایش ثروت ملی، توسعه پایدار، صندوق توسعه ملی، آذرماه، ص ۲۱۱.
- صالح، علیرضا، یافتیان، رضا. ۱۳۹۱. اولویت‌های سرمایه‌گذاری در راستای توسعه پایدار و متوازن ایران. همایش ثروت ملی، توسعه پایدار، صندوق توسعه ملی، آذرماه، ص ۸۳.
- نادعلی، محمد. ۱۳۹۱. مسیر حرکت آتی صندوق توسعه ملی. همایش ثروت ملی، توسعه پایدار، صندوق توسعه ملی، آذرماه، ص ۳.
- گزارش روابط عمومی صندوق توسعه ملی، ۱۴۰۰.
- گزارش معاونت بانکی و اعتباری صندوق توسعه ملی، ۱۴۰۰.
- گزارش معاونت سرمایه‌گذاری خارجی صندوق توسعه ملی، ۱۴۰۰.

- ویکی پدیا <https://fa.wikipedia.org>

- Bremer, V. D., Ploeg, V. D., & Wills, S.(۲۰۱۶). The Elephant in the Ground: Oil and Sovereign Wealth. European Economic Review, PP ۱۱۳-۱۳۱.
- Bassan, F.(۲۰۱۱). The Law of Sovereign Wealth Fund. Cheltenham: Edward ElgarPublishing Limited.
- Chen, C.(۲۰۰۹). The theoretical Logic of Sovereign Wealth Fund. China Investment Corporation Paper.
- Castelli, M,Scacciavillani,F, (۲۰۱۲).The New Economics of Sovereign Wealth Fund, John Wiley & Sons Ltd., West Sussex, UK.
- Pellizzula, L.(۲۰۱۷). HUNTING UNICORNS(Sovereign Wealth Fund Annual Report ۲۰۱۶). Milan: Bocconi University and FEEM.
- Rozanov, A. (۲۰۰۵). Who holds the wealth of nations? (May, Volume ۱۵, Number ,۴, PP۱۹). Central Banking Journal.
- Truman, E .(۲۰۰۸), ABlueprint for Sovereign Wealth Fund Best Practicec, Peterson Institute.